

OBLASTI EDUKAČNÍ REALITY OPOMÍJENÉ ČESKÝM PEDAGOGICKÝM VÝZKUMEM

Jan Průcha

Celkový stav pedagogického výzkumu v ČR:

Převážně pozitivní rozvoj.

Avšak nutno upozorňovat na dosud opomíjené oblasti.

Uvedu tři , u každé - porovná se zahraniční situací,

- položím zásadní otázky.

(1) Problematika odborného školství a odborného vzdělávání

Paradox: Odborným vzděláváním prochází v ČR asi **77 %** mládeže v úrovni ISCED 3 + dospělí (ve formálním a neform. odb. vzdělávání),

avšak

ped. výzkum se zabývá téměř výhradně jen všeobecným školním vzděláváním, zcela výjimečně odborným vzděláváním.

- **Co víme např. o vzdělávání učňů?**

V ČR celkem 89 467 žáků, 519 škol (SOU, s výuč. listem).

- **Co víme o profesním vzdělávání v SOŠ s maturitou?**

V ČR celkem 182 000 žáků , 795 škol.

V zahraničí velká pozornost k odbor. vzdělávání ze strany ped. výzkumu, např. duální vzdělávání v Německu; renesance učňovské profesní přípravy v USA

Zásadní otázka: ČR patří k zemím s nejvyšším podílem odborného vzdělávání v úrovni ISCED 3 (přes 70 % mladé populace), podobně v Německu, Nizozemsku, Švýcarsku aj.

Co je pro společnost užitečnější: Vyšší počet odborně vzdělaných středoškoláků než studentů VŠ nebo co nejvyšší počet vysokoškolsky vzdělaných jedinců?

Názor: *Jistě, potřebujeme vzdělaný národ, ale dosáhneme toho zvyšováním počtu vysokoškolských studentů? Nepotřebujeme výrazně navyšovat počty vysokoškolských studentů, absurdita tohoto přístupu se jasně ukázala například v požadavcích na vysokoškolsky vzdělané zdravotní sestry.*

(Prof. Pavel Pařko, MFD 30.8.2018)

Tyto záležitosti týkající se odborného vzdělávání v ČR a v zahraničí jsou podrobně popsány v knize

***ODBORNÉ ŠKOLSTVÍ A ODBORNÉ VZDĚLÁVÁNÍ:
Fungování systému, problémy praxe a výzkum***
(2018, v tisku, vyjde v říjnu)

(2) Druhá opomíjená oblast: Výzkum procesů učení

V českém ped výzkumu se ojediněle provádí výzkum učení, ale jen v prostředí školního vzdělávání (Mareš – styly učení žáků; Janík et al. – didaktické analýzy reálné výuky v ZŠ; Lojová, Vlčková – strategie učení ve výuce CJ, Zounek – E-learning, aj.

Chybí ale teorie a výzkumy jiných typů učení, včetně informálního učení.

U nás jen ojedinělé pokusy, např. Rabušicová, Rabušic (2008) – inform. učení u dospělých.

V zahraničí: Intenzivní rozvoj teorie a analýz lidského učení (USA, Německo aj.). Četné časopisy, monografie, encyklopedie, asociace atd. Např. *EARLI* (European Association for Research on Learning and Instruction); *Encyclopedia of the Sciences of Learning* (2012)

Otázka: Má se česká pedagogika zajímat o interdisciplinární oblast *learning sciences*? Má studovat teorie lidského učení? Od Thorndika, Vygotského až po současníky H. Mandla, F. Martona či E. Lehtinena? Nebo to vše má přenechat psychologům či komu?

Mimochodem: Současná česká psychologie se výzkumem učení nezabývá! (Viz inspekci *Českoslov. psychologie*, 2006 – 2018).

(3) Ped. výzkum je také součástí edukační reality. Je to třetí oblast, v níž vidím značné opomíjení:

Náš ped. výzkum **neprovádí sebereflexi**, z hlediska své využívanosti & využitelnosti pro potřeby praxe. Vytváříme nové a nové poznatky, ale nezajímá nás, **zda jsou využívány, resp. zda vůbec jsou uzpůsobeny k využití** – viz mé analytické zjištění již z roku 2005 (ČAPV, Olomouc).

Otázka: Mají se ped. výzkumníci starat o to, zda vůbec (z hlediska obsahu, ale také komunikačního ztvárnění!) jsou jejich produkty využitelné? Mají tuto využitelnost zajišťovat? Nebo to nemusí být jejich starost? Ale koho tedy – potenciálních uživatelů?

Podnět: V.Kulič (1992): **Efektornost** - *způsobilost nastavovat parametry systému či procesu na určité cílené účinky*

Na závěr:

- Rozhodně se nestavím do role nějakého arbitra, který jen kritizuje český ped. výzkum. Naopak: Vnímám a oceňuji **současnou vyspělost** tohoto výzkumu.

- Avšak zároveň si myslím, že náš ped. výzkum by se měl **více rozhlížet po světové scéně** a obohacovat se o nové přístupy, z nichž některé jsem stručně zmínil.

***Děkuji za vaši pozornost
a doufám, že jsem byl dostatečně provokativní.***

K podrobnostem odkazuji zejména na:

Průcha, J. (2005). Český pedagogický výzkum: Problém využitelnosti produktů. In Vašátková, J. (Ed.), *Pedagogický výzkum: Reflexe společenských potřeb a očekávání?* Sborník příspěvků z XIII. konference ČAPV. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, s. 11-16.

Průcha, J. (2014). *Andragogický výzkum*. Praha: Grada.

Průcha, J. (2018). *Odborné školství a odborné vzdělávání: Fungování systému, problémy praxe a výzkum*. Praha: Wolters Kluwer (v tisku, vyjde v říjnu/listop.).